

= Žena v umění =

REDIGUJE BOŽENA BENEŠOVÁ.

Lístek jubilejní.

Paní Růžena Svobodová slaví 10. července své čtyřicáté narozeniny.

Patnáct let krásné a poctivé literární práce učinilo z ní první soudobou českou spisovatelku, jejíž umění stalo se drahým všem básnický citícím lidem v Čechách.

V řadě knih uložila přebytek svého duševního bohatství, své veliké kultury a svého vroucího srdce. Na každé její práci, od rozsáhlých románových skladeb až po několikastránkové povídky leží duchovní pečť básníka-tvůrce, schopného zvýšit úroveň každého zjevu, na němž spočinul jeho zrak a rozmnožit krásu i bohatost života novým videm a názorem, novým soudem a ceněním jeho zjevů.

Nejsou to knihy, jejichž význam umírá s generací, pro kterou byly psány, neboť jsou nečasové svou nejvlastnější podstatou: svým vysokým zorným úhlem na život, svým hlubokým chápáním lidských citů, svou horkou touhou i svou úctou před velikostí a krásou, jakousi pokornou a důvěřivou úctou, která je holdem příštímu lepšímu člověku.

Jsou to knihy básnického smutku a básnické víry: smutku nad zemí v níž pomalým, bolestným vzrůstem tvoří se teprve první kulturní nános, v níž z pohodlnosti nebo z tuposti bývají odmítány či sesměšněny nejlepší myšlenky a snahy, neleží-li na nich patina desetiletí a netrpělo-li pro ně již několik z nejlepších lidí, nad zemí, v níž se slova krása a kultura vyslovují buď mechanicky jako zaklínadlo, nebo ironicky jako slova neznámé řeči, jejichž smyslu je lépe neznat — a víry v budoucnost, která zmatku a bolesti dneška potřebuje jako tajemné látky k vytvoření vyšších a krásnějších forem životních. —

Je v těch knihách tolik duchovního obsahu, básnické odhadující moudrosti, a při tom tolik kladné, bezprostředně z viditelného světa čerpané krásy, cítěné smysly neobyčejné vnímavosti, že oddané čteny a procítěny jsou sto povzbudit a rozjasnit každou duši a naučit ji plnějšímu chápání světa a života.

A psala je žena, žena každým citem a každým projevem. A protože je velikým básníkem cítí i svou ženskost se zvýšenou intenzitou, s nehlubším porozuměním. Ona je neodlučitelná od její básnické bytosti, neodmyslitelná od jejího díla. Dává mu jeho intuici i jeho citovou něhu, dává mu tragický akcent i lyrický vzlet, a všechny ony měkké polotóny, odstíny a vibrace, jež tvoří jedinečné kouzlo jejího výrazu.

Paní Růžena Svobodová znamená dnes jeden z nečetných vrcholů, k nimž dospěla žena v umění ve všech dobách a všech literaturách.

B. Bová.

Elizabeth Barrett-Browningová.

Jméno Elizabeth Barrett-Browningové se stalo naší době téměř symbolem. Neděkuje za to svému umění, mimo Anglii až na některé ukázky, málo známému, a mluví-li se o ní dnes více než o jiných spisovatelkách její doby a o mnohých současných, tkví příčina v tom, že její život sám se stal předmětem obdivu, zbožné a nadšené úcty — neboť se zdá realisací snu o přerození, novém životě, který sní dnes tolik duší. Tak také, jen že příliš programově, jej pochopila a vyložila ve své známé knize nadšená vyznavačka a hlasatelka víry v příští »třetí říše« a harmonie kulturních odkazů starověku i středověku v ní, Ellen Keyová.

Život Barrett-Browningové, jehož obraz možno si utvořit na základě její rozsáhlé, z největší části uveřejněné korespondence a zpráv současníků, s nimiž vcházela ve styk, nepřináší, jako tak často u umělců, rozčarování a zklamání, nýbrž je sám jako legenda. Ne že by jej byla vědomě tak stylisovala, ale jako by se byl osud chtěl u ní ukázat největším umělcem, a dáti vyniknouti všem možnostem krásy v životě ženy, jejíž mládí bylo zatemněno chorobou, smutkem, samotou, odloučením téměř od lidí, od světa, od skutečnosti a ozařováno jedině světlem z říše fikce. Tak totiž se utvářel její život po šťastných letech dětství, ztrávených na venkově, na statku otcově, v kruhu četných sourozenců. Projevovala záhy neobyčejné nadání, učila se řečtině, latině a hebrejštině. Jejím učitelem řečtiny byl později osleplý Hugh Boyd, známý svými překlady řeckých církevních spisovatelů; v básních, jež mu věnovala, líčí, jak milé jí bývaly studie s ním, a jak vůbec milovala antiku a klassické jazyky. O tom svědčí v různých dobách jejího života vydané překlady z nich, tak Aischylova Promethea, částí Apulejových Metamorfos, řeckých křesťanských poetů a jiných. Milovala nade všecko potulky a projížďky přírodou a dlela ráda ve velké staré zahradě, přiléhající k domu otcovu, v níž si pěstovala krásné bílé růže. Tam četla a snila celé dlouhé hodiny. Ale brzy se zatemnil její tichý a přece plný a šťastný život. Začaly se u ní jevit příznaky plicní choroby, a nad to její rodina opustila venkov a přestěhovala se do Londýna, s nímž se Elizabeth nemohla nikdy spřáteliti. Její choroba se zhoršila a přinutila ji, ztráviti nějaký čas na břehu mořském v jižní Anglii. Zde ji navštívil nejmilejší z jejích bratrů, Eduard, a pobyl u ní nějaký čas. Kdysi vyjel s několika přáteli na moře a nevrátil se — utonul. Událost tato uvrhla Elizabeth Barrettovou v zoufalství a chorobu tak těžkou, že byla obava, že se již nepozdraví. A na vždy zůstal jí v duši těžký stín, obviňoval se, že byla, byť nepřímou, příčinou bratrovy smrti. Po svém návratu do Londýna žila odloučeně od lidí, poněvadž její choroba jinak nedala; připouštěla jen málo přátel do své klausury a nahrazovala osobní styk téměř úplně korespondencí. Jedinou útěchou v jejím smutném životě jí byla poesie; ta byla také známa a ceněna, kdežto osobnost autorčina zůstávala ve tmě. R. 1844 — bylo jí tehdy 35 let — vydala knihu básní, jež jí zjedнала rázem slávu nejen v Anglii, nýbrž i za hranicemi, hlavně ve Francii a v severní Americe, a nad to nabyla velikého rozhodného vlivu na její osud.

Básník Robert Browning, pro jehož genia mívala miss Barrettová velikou úctu, jež zvala králem mystiků, četl její knihu a vyslovil jí písemně sympatii a uznání. A tak začala ona korespondence, tolik čtená, obdivovaná a slavená dnes, korespondence, v níž muž — umělec a žena — umělkyně vyslovují své názory o umění a kritice a jež se potom stává odrazem jejich velké lásky, toho světlého zázraku v životě jich obou. Elizabeth Bar-

rettová se však dlouho vzpírala státi se chotí Browningovou, poněvadž se pokládala za nevyčlelitelně nemocnou a nechtěla rušivě zasahovati v život tohoto mladého skvělého básníka. Ale konečně svolila, a sňatek byl uzavřen přes odpor jejího otce, jenž z podivné manie netrpěl, aby jeho dcery se vdávaly. Vyhostil také pro vždy a nesmířitelně Elizabeth ze svého srdce, ač byla před tím jeho nejmilejším dítětem. Jen velké štěstí, které poetka našla v manželství, dovedlo ji potěšiti v zármutku nad tím. Žila pak se svým chotěm v Itálii, do Anglie přicházela jen návštěvou. Nejraději a nejvíce se zdržovali ve Florencii, kde bydleli v domě Casa Guidi zvaném. Zde se také narodil chlapeček, o němž dovede tak roztomile povídat paní Browninová v dopisech ku vzdáleným přátelům. Zde vznikly mnohé z jejich prací i její nejrarejší dílo, ukazující její největší uměleckou vyspělost. Zde také zemřela r. 1861 a město Florencie dalo jí na počest zřídit na onom domě pamětní desku. Byla svými sympathiemi, živou účastí, s níž sledovala tehdejší politický život v Itálii, skoro více Italkou než Angličankou.

Takový je docela zběžný nástin života, jehož poesii se snažilo opsati a zachytiti několik interpretů, nejjemněji a psychologicky nejvystižněji snad Rudolf Kassner v několika stránkách, které věnuje Barrett-Browningové ve sbírce »Motive und Essays«. A tento život sděluje také svůj rytmus umění poetčině a splývá s ním v harmonii, jako snad u nikoho jiného. Proto také se o něm zmiňují na začátku této skizzy, v níž chci říci několik slov o její tvorbě.

* * *

Báseň o bitvě u Marathona, kterou napsala Elizabeth Barretová ve 13 letech, není než dokumentem její sečtělosti a její znalosti Homera a neprojevuje ještě jejich uměleckých kvalit. Ale vystupuje zde přece jen psychologický rys, tak silně charakterisující celou její produkci: míním její schopnost, oddat se zcela snění a přemýšlení o věcech odlehlých, nečasových, nesouvisících ani jediným detailem s přítomností. Je docela zajata v kouzelné zahradě snů a myšlenek, oživuje si je postavami z dávných mythů, legend a pohádek. A při tom činí také pokusy zhodnotiti umělecky všecko bohatství intelektu. Jako docela mladá dívka jme se psáti »An Essay on Mind«, jakous historii všeho úsilí lidského ducha v jeho nejčelnějších projevech, v poesii, filosofii, historii. Chce dokázati, že myšlenka, spekulace nejsou v rozporu s krásou, ač většina shledává takové thema suchým a nevědeckým. V pozdější době sama sice odsuzovala jako pedantické mnohé z názorů tu pronesených, ale příznačná zůstává její snaha, dobýti pro umění oblasti docela spirituální, nepřístupné smyslovému vnímání — nelákající formou, nýbrž právě svým docela duchovým rázem, tím, že je čímsi, co existuje mimo viditelnou skutečnost. Mimo ni a nad ní. A tento spiritualism je základním rysem individuality miss Barrettové a určuje její místo mezi ostatními spisovatelkami. Správně to vystihuje kritika, která praví, že její poesie je jako vykonávání náboženského obřadu v chrámě, »kdežto jiné ženy hrají na svou harfu nebo loutnu, aby okouzly shovívavý kroužek přátel.« Není-li výtka koketerie, činěná zde ženskému umění, na místě vůči všem jeho reprezentantkám, přece je sotva kde u nich tolik vnitřního čistě duchového života, tolik lásky k duchovému, jako u Elizabeth Barrettové. Má pravdu Ellen Keyová, dí-li o ní, že měla hloubku a intenzitu středověké světičky. To přirovnání nejlépe osvětluje její individualitu.

Sen, všechny formy snu, ty určují ráz její poesie. »Můj život je zcela bez vnějších událostí,« píše sama o sobě, »největší dobrodružství jsem zažila v snech.« A tyto sny žije s intenzitou, jež dává některým passážím v jejích

knihách docela visionářské akcenty. Prochází všemi stupni úniku ze skutečnosti: od prostě dětské pohádkové víry, od dívčího snění o lásce a osudu postupuje až k mystické exaltaci, v níž se jí ztrácí úplně skutečný svět, v níž zapadá v náboženskou kontemplaci, až to, co je za hranicemi tohoto světa a smyslového poznání, pro ni ožije. Měla silnou, pevnou, tvůrčí víru. A její touha se nedá omezití ničím, co je určeno v prostoru a času, nýbrž směřuje k věčnému, absolutnímu, božskému. Její myšlenky jsou v pravdě hvězdné, jak o nich praví v básni »Earth« (»Země«), a hledí dolů na svět »se své nezemské oblasti«. A milují tuto zemi, kloní se její krásě, jež se projevuje v zelených větvích jejích lesů, v jejích hučících vodopádech, v toku řek, jež závodí dole tak jako okřídlené mraky ve výši — — — ale to všecko zmizí a zahyne tehdy, až nebude střídání dnů a nocí a ročních počasí, nýbrž jen věčnost. A vzpomínka na zemi zachví jen někdy světci v nebesích — — —

Zde tedy nalézá spiritualism poetčin své těžiště: v náboženství a to v křesťanství, neboť tato víra odpovídá co nejplněji vrozené jí touze po jiném světě než pozemském, buduje vůbec na předpokladu takového světa a posvěcuje touhu po nezemské skutečnosti. A dává jí látku dost nadpřirozenou a sublimní pro její hluboké, vřelým citem proniklé meditace. Sem, k myšlénkám o andělich, světčích a k jasnému zjevu Kristovu, sem se utíká, zklamána skutečností, s duší rozrytou smutky, o nichž jsem se zmínila v úvodě. A zde dosahuje klidu, utišení bolesti, jež by ji jinak uvrhla v zoufalství. Cítí živě velikost lásky, již byla vykoupěna, a mluví o ní v básních, jež mají vřelý dech modlitby a někde ráz církevního hymnu. Není však nikterak orthodoxní, v jejích názorech se setkávají prvky křesťanství, zhusta pietistického, s novoplatonskými — a poznala později teprve, když četla spisy Swedenborgovy, kolik bylo podobností mezi některými z jejích náboženských názorů s jeho, jehož neznala. Její nábožnost také nebránila živému zájmu o spiritism, vystupujícímu zvlášť mocně v pozdějších letech jejího života. Jistě není dost kritiky v spojení těchto různých prvků, ale jednota, alespoň psychologické vysvětlení a ospravedlnění, je dána tím, že všechny vyhovují touze této duše po vyšší skutečnosti, která v pozemský život vrhá reflex věčnosti a tajemství. Nestaví se nepřátelsky proti zemi a hmotě, moc křesťanství nevidí vůbec v jeho dualismu, v odklonění se od světa, v nepřátelství k hmotě; shledává jeho velikost právě v tom, že dává jednotný základ pro posouzení celého světa jevů a že je posvěcuje. Neboť vše ve světě je jen projevem veliké jednotící moci, jež žije ve všem, jejíž projevem je květ, hvězda, lidský čin. A mocí tou je láska, nejvyšší Láska, která se projevila obětí na kříži.

Miss Barrettové je křesťanství vyšší formou života, stadiem jeho větší dokonalosti než pohanství, skutečným zjevením jediné pravdy, která vykoupila nejen člověka, ale i celou přírodu. Jí je Bůh všudepřítomen, a když kritika jí vytýká, že nadužívá svatých jmen a svatých motivů, odpovídá, že to vyplývá odtud, že pocituje skutečně ve všem jsoucnost Boha a celý život že jest jí nádobou Jeho.

Takto utvářen vystupuje její náboženský a světový názor ve dvou sbírkách, vydaných za sebou v intervalech několika let. První z nich z r. 1838 sluje *The Seraphim* dle největší skladby, v ní obsažené. Ta líčí, jak ukřížování Páně budí pocity úzkosti a hrůzy v andělich, kteří v této chvíli hledí s výšin nebes dolů na výjev, v němž autorka vidí nejvznešenější moment v dějinách lidstva, převyšující oběť Prometheovu za trpící lidstvo tolik, jako božské převyšuje lidské. Cítila však sama, kterak úkol, jež si kladla,

byl nad její síly. Chtěla býti nadlidskou a při tomto přílišném napjetí se-
lhalo její umění. Ač její schopnost stačí, aby místy krásně zachytila obraz
andělů, vznášejících se nekonečnem prostoru, oživeném jen máváním jich
perutí, nebo aby vyjádřila jich bolest nad tím, že nedovedou v tomto žalném
okamžiku trpěti tolik co lidé — přece jen je toto dílo nepodařené, jak také
snad ani nebylo jinak možno při úsilí přenést je do nejvyšších, zemi nej-
vzdálenějších oblastí.

Ve sbírce z r. 1844 nejrozsáhlejší báseň má rovněž náboženský námět.
Nazývá se *A Drama of Exile* (*Drama z exilu*). Je to drama prvních lidí,
kteří hřešivše jsou vyhnáni z ráje, chvějíce se před novým dosud nezna-
mým děsem smrti. Je v této skladbě zcela zřejmý vliv Miltonova *Ztraceného*
ráje, jak již sujetem je dáno. Kompozice je zvláštní, je to jakési mysterium
s chory, asi jako Byronova »*Nebesa a země*«. Patrně vystupuje vliv Shel-
leyův, především jeho *Odpoutaného Promethea*: jako v tomto zpívají hvězdy,
měsíc a země nad osvobozeným heroem-trpitelem, tak i zde se ozývají hlasy
z celého vesmíru, doprovázející vyhnance na jich pouti. Mají vyjádřiti účast
celého stvoření na jich osudu a dáti tak celku ráz jakéhos kosmického
dramatu. Ale právě kosmický dech, mocnost vise, suverenita, s níž Shelley
vybavuje obrazy světových dějů, s níž dává mluvit hvězdám a oblákům jich
vlastní řeči — té zde není. — Osoby jsou Adam, Eva, Lucifer, — pak
Kristus; chory andělské, hvězdy, duchové květů a stromů z ráje a p. Adam
a Eva prchají a za nimi se ozývají hlasy ptáků, stromů a řek z ráje, jež se
s nimi loučí. Eva klesá pod tíhou výčitek a hrůzy, přeje si zemřítí, ale
Adam ji vzpružuje slovy plnými vroucí něhy. Přicházejí na zem, kde před
nimi vystávají symboly pozemských věcí a duchové přírody organické i an-
organické, klnouce jim a naříkajíce nad záhubou, kterou jim přinesl hřích
lidí. Adam se bouří proti těmto výčtkám, ale Eva je pokorně přijímá. Ví,
že jí úplně odpuštěno býti nemůže a cítí, jak její vina v ní zakalila všecku
schopnost čisté radosti. »Mějte smilování,« prosí, »což můj trest již není
dost krutý? Já, která jsem byla královnou světa, která pouhým dotekem
svých čistých rukou, pohledem svých čistých očí konala zázraky — já dnes
jsem zbavena vsí moci, s vědomím, že jsem strhla v svou bídu i toho, ježž
nejvíc na světě miluji.«

Ale marno. — Na její hlavu padá kletba Luciferova, duchové elementů
hlásají nepřítelství přírody a člověka. Tu k zoufajícím dolehne hlas příštího
života, dětí, básníků, myslitelů — a Eva se zábleskem nové naděje dí:
»Slyším život, proud života. Mám já býti matkou všem těm?« »A kletbou
všem,« hlásají duchové. Tu se objeví Kristus, stíší rozbouřené elementy
a obrací se k Adamovi, vyzýváje ho, aby nad Evou vyslovil požehnání.
A hlas Adamův se pozvedá k prorocství: »Povstaň a povznes se k vyso-
kému a vznešenému, v němž smíš míti zase úděl — ty, první ženo, choti
a matko! Přišel-li na svět tebou hřích a smrt — přijde tebou také nebeský
život a vykoupení — —« A Kristus sám pak zvěstuje, že se stane vyhnancem
ze svého ráje, vtělí se v člověka a zrodí z jedné z dcer pramáteře,
aby vykoupil její vinu. A exstatičtým, od hvězdy k hvězdě, dálkou prostoru
zaznávajícím zvěstováním tohoto vykoupení vynívá báseň.

Kompozice tohoto díla má mnoho vad, mnoho rušivých dělek, zvláště
v chorech, řeč je hledaná, ale mocně je v ní vyzdvíženo, jaký elementární
vliv a vztah má hřích lidí, — a tím také i vykupitelské dílo. Nejkrásněji
je v něm podána Eva, která daleko předčí výtvar Miltonův. Její zoufalství,
že se stala kletbou stvoření, pak pokora a vroucnost, s níž přijímá zvěsto-
vání o spáse, to vše je líčeno mnohem mocněji než ve *Ztraceném ráji*, kde

Eva si uvědomuje vlastně své provinění až výčitkami, které slyší od Adama. A Adam sám, — jeho slova k ní jsou jen odpuštění a láska, není v nich onoho nepříjemně prosaicky-poučného tónu, jenž Tainea oprávnil k výroku, že u Milтона první lidé místy hovoří jako by byli někde ve spořádané anglické domácnosti. — (Pokračování.)

VÁCLAV DRESLER:

Naše současné spisovatelky.

I. Božena Viková Kunětická.

II.

Své novellistické lístky, jež v první serii spisovatelčiných prací mají živou dramatickou vervnost a pestrout příběhovout barvitost i při dějích ideově jednoduchých, Kunětická čerpala z ovzduší jednak vesnického, jednak malo- a velkoměstského. Na plné i podrobné vykreslení vybraného prostředí vynaloží autorka dost místa a stálot pozornost citovout i zájmovout. Děje i osoby bere důsledně v široké souvislosti jejich s okolním ústředím a jako odlesk jeho. Současně s fysionomií a dějovout disposicí popíše podrobně hned také dům, náradí či nábytek, vnějšek krámt nebo hospodářství, zařízení bytu, polohu ulice a celkovout situaci půdy, do níž svého reka uvádí a v níž mu dává žít i jevit se. Změnám i náladám tohoto prostředí věnuje bez mála stejné času, jako jednajícím osobám a jejich životním osudům. Toto pevně sepejetí spisovatelčiných hrdin a obklopujícího je i působícího na ně ovzduší má pak za následek reliefnější, plastičtější, plnější vyniknutí obou těch látkových prvků. Mimo to zvyšuje se tímto vzájemným intimním dvojenstvím teplá i věrná životnost belletristických obrazů. A co se týče druhu i povahy, jest toto prostředí u Kunětické většinou klidné, tiché, skoro patriarchálně ukryté a jen ojediněle má vlastnosti výjimečné, buď zvířené tragičnosti nebo stajenou osudovosti.

Na vsi, ve venkovské přírodě, na dvorech selských usedlostí i pod střechou vesnických proletářů a socialních vydědenců hrají děje těchto autorčiných kreseb, novell i románů: Pantáta Šimon, Nosarius, Pan Gabriel Gregor, Vdova po chirurgovi (z části), Sv. Mikuláš, Poslední polarisace, Husy, Starý hlídač, Taškáři, Políčko, Dítě, Justyna Holdanova, Strýček a tetička, Medřická, Minulost a část Vzpourey. Bývá to vesnice obyčejně v svém denním vnějškovém projevu a v své životní všednosti, uprostřed níž se rozvinují drobné události či episodní osudy hrdin anebo do níž povoláním na čas byl zahrán ten který měšťák (učitelka v »Medřické«, cukrovarní úřednictvo v »Poslední polarisaci«, dáma malo nebo velkosvěta ve »Vzpouře«, »Justyně Holdanové«, »Vdově po chirurgovi« i »Minulosti«). Do maloměstské, společensky těsné, uzavřené, předsudkové a zvykově tradicionelní sfery, jak jí v domácí belletrii známe už z knih Heritesových, Štechových i Klecandových, uvádí nás náměty prací: Po všem, Melocactus, Na voziku, Dva slunečníky, Mladí manželé, Námluvy a Hrdličky. I tady zajímal autorku především soukromý život malých domácností a starosti i drobné smutky průměrných rodin, jež za širokým společenským vírem se nerozbihají, nechovají v sobě vyšší snahy všelidské ani národní a omezují se na hranici vlastních osobních zájmů. Ideová žeň jest tu skromná a myšlenkový podklad co nejprimitivnější. Socialními, kulturními nebo hospodářskými podmínkami a řešením politických otázek, pokud mají přímý vliv na naše normální malo-

= Žena v umění =

REDIGUJE BOŽENA BENEŠOVÁ.

Dr. A. FISCHEROVÁ — PRAHA:

Elizabeth Barrett-Browningová.

Motiv dědičného hříchu se vrací v různých variacích v různých básních obou sbírek, o jejichž největších komposicích jsem promluvila: Všecko úsilí po štěstí, po kráse je vlastně marné, protože byly ztraceny a jejich smysl zatemněn hříchem prarodičů. Jen děti mají ještě podíl v něm, jejich duše dlí dosud v pravé své vlasti, v nebi, — celý další život není než vzrůstajícím odcizováním této pravlasti. Proto v básni »Isabellino dítě« matka prosí, aby nemocné dítě, jemuž byla vymodlila zachránění, raději zemřelo, když ve vidění poznávala, že život na zemi je odmíráním pravému životu. Proto praví autorka v básni »Spící děcko«, že sny dítěte jsou plny vidění nebeských květů a nádher, před nimiž vadne vše, co je radostí zde na zemi. A k jeho rodičům se obrací: »Což vy byste mu mohli požehnat? Necítíte svou slabost a nepropuknete spíše v pláč nad ní? — Neboť dítě je nevinné, vy však hříšní... Nežehnejte jemu, ale buďte sami požehnání jeho mírem — — «

Proto tak ráda se utíká do svého vlastního dětství zpět, vzpomíná dlouze potulek přírodou, s níž žila tehdy v neustálém styku. Věnuje mu jemným smyslem pro přírodní krásy vyznačené a melancholií provanuté básně jako »Opuštěná zahrada«, »Labutí hnízdo« atd. Teskně vzpomíná luk a zahrad ve svém velkoměstském exilu, a její duše uniká z víru a šumu města, ven, do samot polí a lesů, v kraj, nad nímž se pne volně a široce obloha. A ze všeho k ní mluví hlas boží, celé její chápání přírody i života je náboženské, — tak, když v básni »Na břehu mořském« pocífuje náhle souvislost člověka s celým životem v přírodě, nebo když v »Přísaze básníkově« líčí, jak pokus, přetrhati násilně svazky, které jednotlivce pojí s ostatními, připravuje neštěstí a záhubu. Cítí ve svých žilách prouditi a bítí krev týmž rytmem jako v celém tvorstvu

V antipathii proti životu v městě, v pocitu souvislosti všeho dění a ve shodě kultu přírody s křesťanským názorem, ozývají se vlivy anglické školy jezerní, hlavně Wordsworthovy, pro něhož miss Barrettová chovala, jak svědčí její dopisy, velikou, jistě přehnanou úctu.

Touha po kráse, již její skutečný život, jí vede k tomu, že si vytváří imaginární krajiny, jako útočiště pro sny, které jsou »příliš vzdušné pro zemi a ne dost exstatické pro nebe.« Tak vznikají básně jako »Dům v oblacích«, »Ostrov« a j. Nebo uniká z přítomnosti do říše pověstí a legend nebo do středověku a píše ballady, stojící z části pod vlivy Tennysonovými,*) které patří k jejím nejpobulárnějším básním: O vévodkyni May, která se raději vrhá do propasti, než by náležela rytíři, jenž zaslepen vášní k ní obléhá její

*) Cf. Peter Bayne v Two Great English Women.

hrad. — O Onoře, které, když sedává na hrobě jakés kleté jeptišky, se zjevjí ďábel a zvěstuje jí, že je jí umřítí a zanechati milence, že však může si zachovati život i lásku, nebude-li nikdy ani v štěstí ani v neštěstí se dovolávat Boha. A Onora se zřiká věčné lásky pro pozemskou a přece si jí nemůže uchrániti. — O dívce, která šla přestrojena za panoše se svým rytířem do Svaté Země a nepoznána jím umírá za něho, když zvěděla, že by v takovém jednání neviděl důkaz veliké lásky, nýbrž jen nedostatek ženskosti. (Motiv upomínající na Scottova Marmiona.) — Nebo o Caterině, milence portugalského básníka Camoense, jež umírajíc daleko od něho mu zanechává stuhu, již nosívala ve vlasech. —

Podání básnické individuality miss Barrettové by bylo neúplné, kdybych neukázala vedle její lásky k myšlence a snu, jež jí odvádějí často tak daleko od země, na mocnost citu, s níž dovede procítiti každé hnutí srdce ve všech vztazích lidských. Vroucnost a něha, pronikající dialogy Adama a Evy, mnohem více než ony extatické zpěvy sborů, určují význam jejího »Drama of Exile«. V nich také tkví lyrické kouzlo jejich ballad. Kolik vřelého soucítu je v básních jako Cowperův hrob, Truchlící matka, kolik skutečného přátelství ve verších věnovaných přátelům, kolik hluboké bolesti v přímých projevech její nálady. (Smutek, Slzy, Nenapravitelné a p.)

Ale kolik radosti, vroucnosti, zbožnosti, extase v těch básních, které v sobě shrnují všechny nejkrásnější dary jejího genia — v Portugalských sonnetech, k nimž ji inspirovala její láska! Ty převyšují daleko vše, co dosud vytvořila, a neřadí se jen, vedle Rossetiho sonnetů, k nejkrásnějším erotickým básním nové anglické poesie, ale světové lyriky vůbec. Jméno jejich pochází odtud, že Robert Browning, který miloval velice zmíněnou svrchu báseň o milence Camoensově, zval Elizabeth Barrettovou svou Caterinou, svou Portugalkou. Tyto sonnety psala v době, kdy byla zasnoubena, byly však teprve později uveřejněny na naléhání Browningovo, jemuž byly původně výhradně určeny.

Spolu s dopisy z oné doby dávají tyto básně cítiti, čím byla láska této ženě, uzavřené ve vysněném světě, jehož krása nedovedla v ní přece ohlušiti vědomí marnosti vlastní existence a smutku nad tím. Ten zazníval jako spodní ton ze všech jejích dosavadních prací, a zněl by zoufale, nebyti náboženské víry, která brala myšlence na smrt její hrůzu a činila z ní naopak zdroj mocné útěchy. Zdálo se, jako by z vnějšího světa nemohlo nic přijíti, co by zasáhlo ještě v život. A tu náhle se ozve z něho stříbrný hlas, a ta, která stála ve své odloučenosti jakoby tváří v tvář věčnosti, s údivem poznává, že to není smrt, jež jí volá, nýbrž láska. Je oslněna září velikého slunce, ale nemůže mu uvěřiti. Přece ona, chorá, od všeho odloučená, bohatá jen smutkem, nemůže býti láskou mladého, zářivého prince a básníka, jenž se staví mezi věčnost a ni. Ne, pro něho je jiná žena, mladá, krásná, zářivá jako on. A zatím co ještě zavírá znavené oči před oslepující jím jasmem, cítí již, jak v její život vniklo cos, co jej podstatně mění. Nikdy již nebude sama se sebou. — »Nevermore alone upon the threshold of my door — of individual life —« Kdos vešel v její život a mění jeho význam i rytmus. A když konečně uvěří, že smí milovat, kloní se jako před bohem. »Což je možno,« táže se, »že před rokem jsi byl, a já netušila tvou přítomnost v těch bílých květech, jež i ty jsi viděl růst? Byla jsem jako atheisté, kteří netuší jsoucnosti Boha přes všechny divy stvoření.« A ona, která dosud viděla krásu jen v snech, jež myslila, že zavřené oči patří na nádhery větší

než otevřené, podravuje tuto novou skutečnost své lásky jako útvar vyšší než byly všechny její vise:

I lived with visions for my company
 Instead of men and women, years ago,
 And found them gentle mates, nor thought to know
 A sweeter music than they played to me.
 But soon their trailing purple was not free
 Of this world's dust, their lutes did silent grow,
 And I myself grew faint and blind below
 Their vanishing eyes. Then Thou didst come — to be,
 Beloved, what they seemed. Their shining fronts,
 Their songs, their splendours (better, yet the same
 As river-water hallowed into fonts),
 Met in thee, and from out thee overcame
 My soul with satisfaction of all wants:
 Because god's gifts put man's best dreams to shame.*)

Takové docela náboženské akcenty má její erotika. Věčnost, absolutno, které jí dosud dávala jen myšlenka na Boha, nalézá v lásce.

Je příliš těžko podati i jen zdání o kráse těchto sonnetů, v nichž umění Barrett-Browningové nabývá také nejvyšší formální dokonalosti. Každé slovo v nich je nutné, organické, obsah a výraz se úplně pronikají, kdežto v dřívějších jejích pracích nebylo této jednoty. Z těchto sonnetů jest však každý krystallem. (Pokračování.)

VÁCLAV DRESLER:

Naše současné spisovatelky.

I. Božena Viková Kunětická.

III.

»Moje historka, můj příběh — ne, ani toho názvu neužiji, tedy moje epizoda, utřená z ohromného celku života lidského, jest zcela jednoduchá a třeba ji posuzovat okem velice střízlivým...« čteme v »Kapitálu paní Zujejkové«. A látkový výměr epizody lze dobře aplikovat téměř na všechny drobné prósy autorčiny, hledíme-li na ně se stránky dějové. Skutečně jsou to pouze zlomkovité úseky denního života, života v jeho profilu čistě rodném a individuálním, ne sociálním nebo veřejném.

Belletristická produkce Vikové v chronologickém pořadu knih její se mimo práce scenické až posud taková: Vdova po chirurgovi (1887), Justyna Holdanova a Drobné povídky (1888), Čtyři povídky (1890), Minulost (1893), Nové povídky (1893), Idylly (1894), Medřická a Silhouetty mužů (1897), Staří mládenci a Vzpouza (1901). Posledně vydanou knihou autorčinou vedle cestopisně dojmových »Švýcarských scenerií« jest román »Pán«.

*) Měla jsem již po leta druhy vidění a sny, místo mužů a žen. Byli mně laskavými druhy a zdávalo se mně, že není sladčí hudby té, již hráli mně. Ale brzy se zachytil prach tohoto světa na lemu jejich purpurových rouch, jejich loutny umlkly a já sama jsem umdlela a oslepla pod pohledem jejich hasnoucích očí. Tu přišel jsi Ty, drahý, abys byl, čím ony se jen býti zdály. V Tebe splynula jich čela zářivá, jich zpěvy, nádhery (krásnější a tytéž práce, jako říční voda v křtitelních posvěcená), a tebou přišlo v duši mou ukojení vši touhy: neboť dary Boha zastihují nejlepší dary člověka.

= Žena v umění =

REDIGUJE BOŽENA BENEŠOVÁ.

Dr. A. FISCHEROVÁ — PRAHA:

Elizabeth Barrett-Browningová.

Poesie pí. Browningové nabývá po Portugalských sonnetech nového rázu. Neodchází již do sfer nadzemských pro motivy, andělé a bytosti vyššího řádu přestávají býti nositeli nadlidských dramát. To co jí kritika dříve vytýkala, že při vši genialnosti nemá síly, aby dala dech života poesii, pohybující se příliš vysoko, v ovzduší až příliš zředěném, že tam kde chce býti nejvznešenější, láme se její schopnost velikým napjetím, to pozbývá významu pro tvorbu této fáse. Nepřestává býti ani v nejmenším v podstatě idealistickou a náboženskou, jen že nyní neprchá ze skutečnosti, zůstává v souvislosti s ní a prozařuje ji novým světlem. Projevila-li poetka místy již v dřívějších básních, hlavně ve sbírce z r. 1844, intuitivně, takřka s onou vrozenou zkušeností umělců, uchvacující moc v líčení citů, podává nyní nejkrásnější ukázky svého genia na tomto poli. K Portugalským sonnetům přistupuje celá řada básní, které mluví o lásce, životě, duši a které mají stejný náboženský přízvuk jako ony. (Život; Láska; Zamítnutí; Otázka a odpověď; Bianka mezi slavíky; Chybný zákon a j.) Celá stupnice tonů, od extase radosti po smutek a zoufalství je v těchto básních, v nichž všude má láska přidech osudovosti, věčnosti a tragiky, a je úplně nesrovnatelná s mnohým, co jí bývá často zváno, v životě i literatuře. Této odlišnosti svého velikého citu od všech běžných surrogatů je si poetka plně vědoma.

A jinde vykouzluje obrazy, v nichž zachycuje smích a gesto dítěte, jeho pohledů, pohybů, jeho stesků a otázek, obrazy, které jsou provanuty vším teplem života, ryze ženskou něhou a ryze ženským štěstím.

Takovéto pojetí skutečnosti vyjadřuje paní Browningová také v svém největším, nejzralejším a vedle portugalských sonnetů nejdokonalejším díle, v němž stojí docela na půdě skutečnosti: tím je »Aurora Leigh«. široce založená epická báseň o devíti knihách. V biografii hrdinčině užila autorka místy dat svého vlastního života, a v jejím vývoji vylíčila celou historii duše, milující pyšné sny, hodnotící život se své nad něj povznesené výše jen jako látku suverenní umělecké tvorby, a probouzející se teprve po dlouhých omylech k poznání souvislosti s ním a k pochopení skutečnosti. Přenesla se cele v tuto postavu a podala v tomto románu své názory o životě, lásce, kultuře a umění. Staví proti sobě representanty různorodého kulturního úsilí: Auroru, věřící v své umělecké poslání, vyznavačku kultu krásy a vnitřní individuální kultury; a jejího bratrance, Romneye. Leighe, zaujatého sociálními problémy, zasvěcujícího všechny síly úkolu vyrovnati rozdíly stavů a vykoupiti vinu vládnoucích tříd. Romney miluje Auroru, prosí ji, aby byla družkou jeho života i jeho díla; nevidí nic podstatného v jejich uměleckých plánech, nevěříť vůbec, že by žena dovedla stvořiti v umění něco velikého. A Aurora

neslyší v jeho slovech zvuků lásky, nýbrž pouze hlas, ironisující s mužskou superioritou vše, v čem viděla obsah svého bytí. Jejich konflikt není jen rozporem dvou protichůdných světových názorů, nýbrž je zároveň bojem ženy, hájící svou individualitu a vědomé svých cílů proti lásce muže, jenž chce vtisknouti svůj ráz všemu jejímu myšlení a chtění a dáti jim zcela nový směr. Rozcházejí se, bez dorozumnění, každý za svým snem. Znehodnocující slova Rommeyova o ženském umění jsou Auroře mocným popudem. Pracuje neunavně, její jméno se stává známým, ale jest nespokojena, protože cítí, že její tvorba nemůže býti srovnávána s tím, co jest skutečně veliké v umění. Chtěla by, aby její dílo dalo pocítiti všecku sílu, která jest činna v dění kosmickém i v životě člověka. Nevěří v rozpor umění a života, vidí v umění jen vyšší dokonalejší útvar života. A nevěří také, že její vlastní doba jest, jak Carlyle tvrdí, malá, bez heroismů, ty že třeba hledati v minulosti. Ne, má jako každá své boje a bolesti a volá po duchu, který by je posvětil svým uměním. Povoláný je ten, kdo žije co nejintenzivněji všechny její zachvěvy, shrnuje v sobě všechny její život — slovem, kdo jest člověk i umělec v nejvyšší potenci. A tento názor jí souvisí s velikou visí celého světa, která se v ní ustaluje: že je určitý zákonný vztah mezi říší věčných idejí a světem jevů, že příroda i duch, ve vesmíru i v psychologii jednotlivcově, se pronikají a podmiňují a jsou vlastně modifikacemi téhož principu. A píše knihu, v níž vysloví svůj názor o souvislosti těchto dvou světů. Její sláva vzroste, jest náhle uznávána vši kritikou — a přes to jest smutnější než byla dříve. Neboť hledí-li na vlastní život v světle svých idejí, zdá se jí pochybeným a ztraceným. Vždyť v něm není oné harmonie duchového a přirozeného; žena a umělkyně v něm nejsou smířeny. Viděla v životě jen látku svých visí, chtěla býti jeho mluvčí pro věčnost; milovala ho jako někdo, kdo stojí nad ním a ovládá ho, jako pyšná nedotčená kněžka krásy, která se nedává strhnouti v jeho bolest, zmatek a vír. A zamítla proto lásku, jež jí dávala zcela jiné pochopení života než skytal pohled s její hrdé výše. Chápe zcela jinak slova, jimiž Romney k ní mluvil tehdy, před desíti léty téměř. A nyní je ona láska navždy ztracena. Romney pracoval po celou tu dobu o realizaci svých sociálně-reformních plánů, ba chtěl sňatkem s Marian, dívkou z lidu, slaviti symbolicky smíření tříd vládnoucích s utiskovanými. Ale tuto dívku odklidila si z cesty lady Waldemar, urozená dáma z vysoké společnosti, která je do Romneye zamilována: přiměla ji obratným manévrem, že se zřekla sňatku se svým ochráncem, a odjela, zničena touto obětí, s bývalou komornou oné dámy do Francie. A dále bojuje lady Waldemar velmi obratně o přízeň Romneyovu: zajímá se náhle nesmírně o sociální problémy a stává se mu pomocnicí při praktickém provádění jeho plánů. Roznáší se pověst, že bude jeho chotí. Aurora odjíždí z Anglie, štvána nezcela jasnými ještě výčitkami, nepřiznanou lítostí a zahlávanou láskou. Prchá do rodné Itálie, aby našla zase sebe samu. V Paříži se setkává s Marian, která nevědomá, bezmocná byla svou průvodkyní zavlčena do hříchu a kalu, z něhož prchla, jakmile přišla zase k sobě a žije nyní, nuzně, smutně, chráněna před zoufalstvím jen velikou svatou láskou k svému dítěti. Aurora se jí ujímá, běže jí s sebou. Bolest v její duši se stále stupňuje. Ztratila nadobro svůj hrdý klid a celý její život se jí zdá zmařen. Soudí se přísně: Nedovedla milovat, ani oddaně, pokorně jako Marian, která k Romneyovi vzhlíží jako k Bohu, ani zchytrale, raffinovaně jako lady Waldemar, a tím v svých vlastních očích se dopustila hříchu proti životu. Smí býti vůbec smutna nad tím, že Romney je připoután k oné ženě, která je malá a nízká, ale která ho přece miluje, pokud dovede, když ona, vznešená Aurora, nechtěla lásku, jakou mají jiné ženy, a již by ho byla mohla spasiti, nýbrž

slávu umělkyně? Má ji nyní, ale její schopnost radosti je mrtva. — — A tu kterého pohádkově krásného večera stojí před ní Romney Leigh: přišel se poklonit jejímu umění, jehož velikost konečně uznal, přišel jí říci, že všechny jeho plány jsou stroskotány, lid sám, pro něž pracoval, se vzbouřil proti němu, spálil pracovny a příbytky, a jeho dobrodinec byl za požáru tak zraněn, že pozbyl zraku. Lady Waldemar není jeho chotí, Marian, k níž se cítil poután svým slibem přes vše, co se s ní událo, nepřijímá jeho oběti. Slova Aurořina konečně přinášejí světlo. Přiznává, že snižovala v sobě ženu, aby vyvýšila umělkyni a zapomínala na jejich souvislost. »Květ roste z kořene, duchové z přirozeného. Tak tomu jest v celém řádu bytí. Zapomněla jsem, že člověk jest stvořen z hlíny a zároveň s onou hlínou jsem zapomněla i na dech boží, jenž ji oživil a jímž jest láska. Umění znamená mnoho, je symbolem nebes, ale Láska je Bůh sám a tvoří nebe. A já jsem proti ní zhrěšila. Jsem však jiná, zcela jiná nyní; jen v jednom jsem se nezměnila. Miluji Vás jako jsem Vás vždycky milovala, jen že jsem sama nevěděla o své lásce«.

A tak po letech odcizení, utrpení a omylu se zblíží oba tito vzácní lidé, kteří žili až do nejkrajnějších důsledků své určení a nezalekli se žádné bolesti, s ním spojené. Jejich láska se rozvila náhle jako nádherný mystický květ a jejich kdysi protichůdné kulturní úsilí splyvá v přesvědčení: Lidstvu prospívá ta práce, která se nestará jen o zmírnění hmotné bídy, nýbrž budí duši v jednotlivcích. Jen vnitřním vzrůstem může býti vnější nepřítel překonán. Nové instituce budou tehdy platny, budou-li výrazem přerozených duší; jen noví lidé stvoří novou kulturu.

V Auroře Leigh Barrett-Browningová vyhověla požadavku, který klade sama umělcům: promluvila za svou dobu, za ženu v ní. Přes všecku subjektivnost podání, přes to, že v ní řeší zvláštní problém ženy-umělkyně, zachycuje přece typické. Dívá se do svého nitra, mluví za sebe, ale v jejím hlase jako by splyvalo v jeden splynulý ton mnoho jiných. Je tomu přes půl století, co toto dílo vyšlo, a od té doby bylo psáno mnoho knih o problému ženy, o moderní ženě a pod., ale nevím, která by se dala srovnati s Aurorou Leigh co do psychologické hloubky a která by při tom bylo takovým v pravdě uměleckým činem.

Cestu k sobě, k svému pravému já líčí tato báseň a v podání tohoto čistě vnitřního procesu tkví její krása a cena. Je proniknuta věrou, že každá duše má svůj vlastní základní ton, jen že bývá mnohdy těžko zaslechnout jej v směsi jiných zvuků; těžko proniknout k vlastní podstatě duše pod všemi těmi vrstvami, které zvyky, tradice a vnější život na ni nanesly. Její určení, její osud jsou v ní vryty tajemnými značkami, často setřenými a přepsanými jinými. Je jako palimpsest, a bývá nesnadno stanovit, co bylo původně na něm napsáno. A přece celý náš život, celé naše spasení zde na zemi závisí na tom, abychom rozřešili ono původní znění. Neboť naše kultura se rozvíjí z vnitra, z předpokladů v něm daných. V Auroře právě ukazuje poetka takovou čistou, vnitřní, organickou kulturu. Její individualita vyrůstá z prvků, jež jsou v jejím nitru dány, a jde drahou, kterou jí vykazují, tak prostě, nutně a osudně jako hvězdy na nebi. Z každého slova, z každého gesta vyzářuje její čistá velká duše, princip, kterým je provanuta celá její bytost. V této aristokratické ženě stvořila Browningová typ nové ženy, ukázala krásu její z vnitra rostlé kultury, ale také konflikty a možnosti tragiky, které s sebou nese. Proti tomuto typu stojí Lady Waldemar, žena, v níž není kultury z vnitra rostoucí, nýbrž jen směs prvků, z venčí na-

nesených, slepených, povaha, kterou modeluje brzo ten, brzy onen. Konflikt osobních sklonů s láskou, boj o vlastní osobnost, jaký prožívá Aurora, by u ní byl naprosto nemyslitelný, protože u ní jest osobností to, co je právě en vogue a slibuje největší úspěch. Nemá nic svého. Její láska je směs sentimentality, smyslnosti, rafinementu a ješitnosti, cos velmi důležitého pro její společenskou kariéru, — ale není v ní nic velkého, mocného, osudového. Affektuje city, vědecké a umělecké zájmy, ale vše to jí jest pouze prostředkem, jímž snižuje krásu a myšlenky k svým malým cílům. Aurora naproti tomu bdí úzkostlivě nad tím, aby žádnými osobními ohledy neposkvřnila absolutní, čisté myšlenky. (Příznačný v tom ohledu jest zvláště začátek V. knihy).

Barret-Browningová je z umělců, kteří intensivně přemýšlejí o svém poslání, o své zvláštní psychologii a hledí určití funkci umění, jež pro jich osobnost jest číms nutným a osudným, v souboru všeho světového dění. V Auroře Leigh definitivně shrnuje názory o něm, které dříve pronášela porůznu. Umění jest jí vyšší formou života, knihy »lidmi vyšší postavy«. Tím řeší také otázku, jak přemoci a vytěžiti všechno bohatství plynoucí, měnící se skutečnosti: plně vyžitý život dává umělci hlubší zasvěcení a klíč k osudům všech srdcí. Proto však také jest bolest nerozlučná od jeho poslání (jak vyjádřila poetka již v dřívější velké básni »A Vision of Poets« a pak v »A Musical Instrument«). Velikost jeho úkolu spočívá právě v tom, že se v něm harmonicky spojují oba prvky, jej charakterisující: musí intensivně žít život člověka a při tom si zachovávatí dar čistého pohledu, dětského pohledu, jemuž se zdá denně vše novým a jenž pod všedním povrchem věcí vidí jejich původní nádheru a věčné typy. A zde právě, v tomto pronikání k původnímu významu všeho, jest umění vykoupením dědičného hříchu, který zatemnil pohled lidí a vzal životu krásu, božství a velikost. A takové pojetí klene myšlenkové spojení mezi Dramatem z exilu a Aurorou Leigh; ono vyznívalo zvěstováním o vykoupení hříchu pramateře obětí Boha, jenž se vtělí v člověka. A přímým stálým pokračováním v tomto vykupitelském díle je práce umělců. Umělec hledí na jev pozemskými očima a za ním postřehuje věčný jeho typ, který se nazývá »ideálním«, ale měl by se nazývat »reálním«, a bude jistě tak zván, až budeme mítí pro věci pravá jména . . . Umění svědčí o tom, co jest za jevem . . . Kdyby vzhled tohoto světa byl vším, bylo by napodobení celý smysl umění. Avšak umělec jest tu, aby svědčil pro dílo boží úplné, celistvé, nedělené: Každá květina, která roste na zemi, je zvěstováním květiny v duchové říši, která tam kvete v pravé své podstatě jako archetyp. Umělci vnímají svými jemněji ustrojenými orgány její vůni a přenášejí ji v malbu, verše, hudbu, aby ji sdělili s jinými dušemi. Nikdo neví, odkud mají toto vyšší vědění a tak se lidé odvolávají ke genui a říkají: »Hle, to stvořil člověk«, — místo aby řekli: »Bylo to tu a on to viděl«.

Kdyby lidé dovedli cítit jako umělci nejen chvilkami, nýbrž nepřetržitě, kdyby postřehli, jak duchový smysl se propaluje hieroglyfickými značkami hmoty, pak teprve by cítili celý vesmír, zvířata, stromy, a své vlastní tělo, které snižují a poskvřňují hříchem. Tak tedy vztah umění k životu je zcela přirozeně, bez všech z vnějška zanášených morálních příkazů, očišťující a posvěčující. Rozborem zde naznačeným daleko není vystižena krása básně, ani její psychologická jemnost ani lyrická vřoucnost ani myšlenková hloubka četných jejích pasáží. Taine ji četl dvacetkrát a při každé četbě zjevilo se mu nějaké nové její kouzlo. Je nevystižné a nevyčerpatelné.

Vystupuje v ní zvláště silně ještě jeden rys: ostrá sociální kritika a bystré pozorování vši bídy, morální i hmotné. Kde se pí. Browningová

dotýká těchto stránek, jest vždy výmluvnou obhajkyní potlačovaných a vyvržených, neúprosným kritikem společenské konvence, ač nepřipouští, že by snaha uleviti lidské bídě směla zkracovati právo na individuální kulturu. Má však živý smysl pro spravedlnost a pravou anglickou lásku k svobodě. To dosvědčila již v dřívějších básních, tak v známém »Cry of the Children« (Pláč dětí), kde se ujímá dětí, pracujících v továrnách a dolech. A kde nějaký potlačovaný národ se domáhá svých práv, vřele s ním sympatisuje; mezi jejími prvními básnickými pokusy jsou u ní, veliké ctitelky Byronovy, projevy sympatie s Řeky, bojujícími o svobodu. A nyní, na italské půdě, zaznívá v její poesii tato struna mocněji než kdy jindy. Itálie, její druhá vlast, zápasila tehdy, v letech padesátých, o svobodu. Vřelé úcastenství, s nímž Mrs Browninová stejně jako její chof sleduje toto hnutí, inspiruje ji k četným básním — tak k velké skladbě »Casa Guridi Windows« (Okna v Casa Guridi) a k »Poems before Congress«. Je v nich mnoho nadšených, krásných pasáží, a přece myslím, že byl správný úsudek vrstevníka a jemného kritika paní Browninové, Milsanda,*) jenž shledával zásadní odpor mezi vlastním základem její poesie, jímž je sen a extase, a mezi otázkami praktické politiky, v jejíž službu staví svého genia. (Příště ostatek.)

VÁCLAV DRESLER:

Naše současné spisovatelky.

I. Božena Viková Kunětická.

IV.

Hledáme-li v literárním díle Vikové ústřední ideové problémy, jež ji vedly k napsání nejzávažnějších prós, najdeme především dva hlavní: lásku a manželství. Kol nich se kupí jako kol centrálních os všechny ostatní otázky jako ideje buď podružné nebo bezprostředně přílehlé.

Láska jest u autorky mezi ideovými thматы velice častá. Na ní zakládá i rozvinuje Kunětická většinu svých dějů i látek. S počátku, v starších belletristických obrazech končí obyčejně v manželství. V manželství obvyklém, průměrném, které spisovatelka prostě popisuje. Později protestuje už proti staromodnímu pojetí lásky i styku obou pohlaví, jakoby musil ústit v obřadně pozeňnaný svazek manželský. Vrchol i pravý účel ženiny lásky na konec vidí v mateřství. »Lásku pokládal jsem vždy za ohnisko veškerých citů lidských, za jedinou náhradu za život náš, jenž jest bez nároků i bez budoucnosti, jenž nesmí míti otázek ani plánů mohutnějších. A pak: milovat ženu a být jí také milován — s takovou láskou chtěl bych žít třeba v amerických pralesích a přece bych byl neskonale šťasten« vyznává Lažanský ve »Vdově po chirurgovi«. Zhusta vyskytá se u autorky láska upřímná, vřelá a obětavá, nebojící se překážek či předsudků, nedbající starosvětských společenských ohledů i falešných morálek. Ojediněle najdeme je už v prvních spisovatelčiných povídkách (»Chudí«). Smělejší rozvinutí i hlubší založení téže obětavé, vnějškem neformované a společenským zákonům nepodřizované lásky kreslí v »Medfické«, kde žena-učitelka, z upřímného milostného citu obětovavši muži čistou svého ženství, strhne na sebe blesky společenských předsudků, jest zbavena místa, existence a výživy, na niž jí studie, zkoušky i osobní kvalifikace daly odůvodněné právo a o niž jí teď připravily motivy docela jiné, osobní, soukromé a nejmýš »mravně sociologní. Ostatně je dobře

*) Revue de deux Mondes 1852.

= Žena v umění =

REDIGUJE BOŽENA BENEŠOVÁ.

Dr. A. FISCHEROVÁ — PRAHA:

Elizabeth Barrett-Browningová.

Přehlédneme-li celkově tvorbu Barrett-Browningové, jeví se převážně, ba výlučně lyrickou. Její mysteria nejsou než dramatisovaná lyrika, a i ballady a její román dají se převésti skoro docela na tento vzorec. Lyrický živel převládá, zvláště v balladách, a ve vypravování jsou zachyceny právě ty momenty, v nichž se vyžívá hrdinka svým citem. Kreslí v nich ženy plné obětavé lásky, passivní a oddané, nebo zase hotově podstoupiti nejmělejší činy, jako ona dívka, jež za panaše přestrojena provází svého rytíře, nebo ona, která hřeší proti Bohu z lásky: mají nespornou podobnost vespolek i se svou tvůrkyní. Tytéž tony se spojují v různých kombinacích. Dílo Browningové nevyniká plastikou; stvořiti postavy není jí dáno. Její umění je subjektivní, vnějšek existuje vztahem k já, které je vnímá, ale ne sám sebou. Neumí ztratiti se docela v některém typu, proměnit se v něj. Je vždy sama sebou, a je nejdokonalejší, kde jest jí úplně. V tom právě tkví kouzlo postavy jako Aurora Leigh. K tomu dojmu přispívá také komposice. Toto dílo je totiž psáno formou autobiografie, a to mu dává kouzlo intimity a možnost uplatnit osobnost v rysech, které se při jiné formě stírají. Docela organicky se v ní pojí s vypravováním reflexe, která i v jiných pracích autorčiných vystupuje v popředí. Lyrika její nemá lehkosti a bezprostřednosti písně, zachovává skoro všude ráz reflexivní poesie.

Volnost, kterou dává taková forma autobiografie, Browningová má velmi ráda. Najdete mezi jejími básněmi takové, jež se čtou téměř jako listy denníku, tak nenuceně se v nich pojí meditace s údaji smyslu. Ale v této zálibě ve volnosti formy tkví také nebezpečí: nepodmiňuje dost přísného výběru a tak se dostává do těchto básní mnoho detailů, jež ruší dojem. Týž nedostatek pravé míry jeví se také v nadužívání některých básnických prostředků, především refrainu. Zde je skutečná vada v umění Browningové, která sice mizí s vývojem její básnické individuality, ale přece i v některých pozdějších pracích rušivě vystupuje. Neměla kultu slova, myšlenka, cit jí byly prius, a dávala se jimi unášet na úkor krásy. Často škodí i rhytmické vady a nedostatek libozvuku rýmů její poesii.

V jednom však druhu dospěla dokonalosti: v sonetu. Tu dokázala, že měla tu upíranou jí schopnost výběru a koncentrace a dovedla zhuštiti myšlenky v předem danou, přesně omezenou formu. Také Aurora Leigh je téměř prosta rozvlácnosti a neorganických příměšků, takže i po této stránce se v ní ukazuje umění Barret-Browningové na vrcholu.

V její dikci je nápadný především jeden zjev: četná přirovnání a různé reminiscence z oboru legend a mythů. K znázornění, přiblížení nějakého jevu je vyvoláván jiný, který sám není o nic bližší a znám jen z lektury.

Ale zde se hlásí k slovu právě ona intenzita, s kterou, jak jsem se již dříve zmínila, autorka se vžívá v scény, s nimiž ji seznamují knihy. Pro ni se tento vymyšlený svět stává tak skutečným, že to, s čím se setkává ve skutečnosti, přirovnává k svým představám. Tak praví v Portugalských so-rietech:

I lift my heavy heart up solemnly
As once Electra her sepulchral urn,
And looking in thine eyes, I overturn
The ashes at thy feet.*)

A rozvádí dále tento obraz,

Nebo jinde: Aurora se brání svému smutku a praví, že má ještě dost síly, aby pohřbila vše, co pro ni musí býti mrtvé a žila dále svůj život:

I'm not too much
A woman, not to be a man for once
And bury all my Dead like Alaric,
Depositing the treasures of my soul
In this drained watercourse, then letting flow
The river of life again with commerce — ships
And pleasure-barges full of silks and songs.¹⁾

Časté jsou odkazy k andělům a světcům: Na rtech dívčinych se chvěje úsměv, ale její oči o něm nevědí:

— the large musing eyes, neither joyous nor sorry,
Sing on like the angels in separate glory
Between clouds of amber.²⁾

S láskou ke knihám, v nichž cítí všechn vřelý život, jenž byl do nich vložen a jež jsou pro její imaginaci bohatým zdrojem, souvisí, že k nim ráda přirovnává. Cítíte, jakou roli hrají v jejím životě a jak jsou nerozlučnými průvodci jejích nálad ve verších jako tyto:

I took up the old days | With all their Tuscan pleasures worn
and spoiled |, Like some lost book we dropped in the long grass
On such a happy summer—afternoon | When last we read it with
a loving friend | And find in autumn when the friend is gone,
The grass cut short, the weather changed, too late | And stare at,
as at something wonderful for sorrow, | thinking how two hands
before | Had held up what is left to only one etc.³⁾

*) Zdvihám slavnostně své těžké srdce, jako
Elektra kdysi svou popelnicí a
hledíc v tvé oči, sypu
popel k tvým nohám.

¹⁾ Nejsem tolik ženou, abych nebyla zároveň mužem a nepohřbila všechny své mrtvé jako Alaricha a nesložila všechny poklady své duše do toho vysušeného řečiště a nenechala potom zase tudy plynouti proud života a na něm kupecké lodí a čluny plné hedbávů a zpěvu.

²⁾ Veliké snivé oči, ne smutné, ne radostné, pěj jako andělé, v osamělé nádhře mezi jantarovými mraky.

³⁾ Probírala jsem se dávnými dny v Toskáně, s všemi jejich zničenými a setřelými radostmi, jako v nějaké ztracené knize, kterou jsme upustili kteréhos šťastného letního odpoledne ve vysoké trávě, když jsme ji četli naposled s drahým přítelem a kterou nalezneme na podzim, když přítel odešel, tráva je posečena, počasí změněno. A hledíme na ni, jako na div smutku, myslíce, jak dříve dvě ruce držely, co nyní je ponecháno pouze jedině atd.

Takových příkladů jako svrchu uvedené, bych mohla podati ještě mnoho, neboť právě časté užívání činí z nich charakteristikon stylu paní Browningové. Někde snad mu dávají ráz trochu učený nebo hledaný, ale jinde mu propůjčují zvláštní tiché a intimní kouzlo, zeela vnitřní, psychický půvab. Ukazují, do jaké míry jsou abstrakce a imaginace domovem její duše. A při tom vnímá živě a žiznivě všecky krásy země. Intensita, s níž se noří ve vise, charakterisuje též celé její chápání skutečnosti. Přijímá dojmy z vnějška, uchovává je, ale při tom je proměňuje a prozaňuje vlastním světlem. Vystihuje sama tento svůj poměr k skutečnosti v básni »Zajatá«. »Dlouhou chorobou«, dí »jsem odloučena od přírody a v mých vzpomínkách se mění, co jsem dříve viděla. Příroda se mi zdá tak cizí jako sny o nebi a o hvězdách. Její struny zní tam odtud za těmi zavřenými dveřmi, divnou a divokou písní v sluch zajaté, napjatě naslouchající v dálku . . . A zatím duše, mimo ty od světa odloučené smysly, vytváří s visionářským úsilím krásná vidění: V ní povstávají a míjejí sledy lesů, pasek, řek a pahorků zalitých sluncem, předpodstatněných v cos božského.«

Ano, je cos visionářského v krásných barvitých líčeních Browningové, viděných okem malířovým. Srovnejte na příklad popis obleženého hradu, stopeného ve stínu, zatím co slunce lije kolem záplavy rudé záře a svítí w zbraních vojinů:

Down the sun dropt large and red on the
towers of Linteged
Lance and spear upon the height, bristling strange
in fiery light,
While the castle stood in shade.
There the castle stood up black with the red
sun at its back —
Like a sullen smouldering pyre with a top
that flickers fire
when the wind is on its track.¹⁾

Jinde líčí řádění větru, jenž lká a úpí v březovém háji, klátí větvemi stromů a ohybá jejich koruny, že jejich stíny se valí těžce po vodě zámeckého jezera jako kupy mraků po nebi; září sluneční, zalévající růži až se zdá, »že paprsek kvete a květ hoří«; tichý půvab anglického kraje, proměněného téměř v zahradu, a sytou žhavou krásu Italie; nádheru processí, děs požáru, vášnivě gesto, sladký úsměv dítěte: Jak je zde každý detail jasně viděn, každý pohyb zachycen! Celý tento fiktivní svět je oživen; není mrtvý nehybný obraz skutečnosti, nýbrž opakuje všecko její proudění a rytmus jejího dění. Vše, co v něj bylo přeneseno, žije dále v jeho čistém průhledném vzduchu a přijímá v sebe jeho sladké světlo. Barrett-Browningová ukazuje v těchto passážích nejjasněji, že je z oněch vyvolených anglických básníků, kteří nejryzeji zachovávají pravě určené poesie, jako Tennyson, Keats, Shelley, Browning, Swineburne, Poe. Jsou všichni, při veškeré různosti své, kouzelníky fikce a dávají v poetických snech, různých barvitostí, opojností a vypjetím, žiti a hýřiti imaginárním krásám klamivě-reálným životem.

Cítíte v těchto místech, jak intensivně v sebe pojala skutečnost, a jak často se v její duši prostupují odrazy vnějšího světa s pryky legendárními,

¹⁾ Rudá záplava slunečního světla dopadala na věže lintegedské, kopí a oštěpy týčily se hrozivě na výši, v ohnivě záři, co hrad stál v stínu. — Černý stál tu hrad a za ním hořelo rudé slunce, a byl jako tmavá kouřící hranice, z jejíž vrcholku vyšlehuje oheň, když vítr tudy vane.

mythickými a ideovými. Tak na př. v popise italského večera, v němž pohled na přírodu splývá s pohádkovými vzpomínkami, až sama skutečnost se zdá pohádkou: ¹⁾

Noc uvítat se nebe strojilo
 Všech sedm nebes brány otevřelo,
 By mohly zvolna hvězdy vycházet.
 Spiš tušit daly se než rozeznat.
 Sov nárek s vrcholů zněl cypřišů
 Na Poggiu, v hlase jich se chvělo
 Hvězd jiskření i vlny etheru.
 Tlum stínů průhledných i brunátných
 Pozvolna stopil celé údolí
 A od přírody město oddělil,
 Je pohltil jak město magické
 Do moře zakletého, Pohled tam,
 A divá touha duši uchvátí
 Se vhroutit kouzlem tam a hledati
 Tam krále moří, krále pověstí,
 Jenž nevěrné a sladké oči má,
 Vlas mokravý, hlas jako hudba vln,
 Jež líbat nelze, rtů však jehož sůl
 Na svojich rtech cítíte.

Tvoří-li veliká samota ústředí duše, dává jí někdy dar nových vzácných postřehů, které jsou cizí těm, kdo se nedovedou soustřediti v svém nitru a naslouchatí hlasům v sobě a tichu kolem sebe. Kouzlo samoty a intenzivního vsebepohroužení má celá poesie Barrett-Browningové. Miluje ticho a mlčení a nalezá pro ně suggestivní obrazy. Srovnejte jen toto místo z Aurory:

I hear the silence open like a flower
 leaf after leaf.*)

V Portugalských sonetech cítíte, do jaké míry bylo jí mlčení kolem jakous stálou atmosferou před příchodem lásky:

I sat alone her . . . and
 heard the silence sink
 No moment at thy voice.**)

Netouží, aby duše její a ta, kterou miluje, se povznesly docela nad zemi, v oblast čistě duchovnou, protože se bojí, že by zpěvy andělů vnikly mezi ně a vzaly jim jejich »hluboké drahé mlčení«. (Our deep dear silence.) — —

V ticho, které jest jí pravým domovem, zaléhají ze skutečného světa jednotlivé hlasy, nesouvislé, nestejně, vzájemně se rušící. »Smrtný chlad ovane duši, vrátí-li se ze země snů, v nichž naslouchala zpěvům slavičím ve vybájených hájích, zpět v skutečnost. Táže se, jest vůbec rytmus, harmonie těchto tonů? Jest, není však účelem člověka postřehnouti ji; jen andělé, sklánějící se dolů se svých zlatých sídel, slyší, jak všechny tyto tony ladně vyznívají v jednotném slitém akkordu.« (Perplexed Music.)

¹⁾ Úryvek tento přeložen, vedle jiných ukázek, Jar. Vrchlickým a citován ve stati Sofie Podlipské: Elizabeth Barrett-Browningová a její veršovaný román Aurora Leigh (Ženské listy 1891, 1892).

*) Slyším ticho se rozvíratí jako květ, list po listu.

**) Byla jsem sama a nikdy jsem neslyšela, jak ticho se rozestupuje při tvém hlasu.

Ale umělci, jako Elizabeth Barrett-Browningová, mají tento dar vyšších bytostí a slyší harmonii v směsi roztěkaných tónů, jako vidí jednotu v tříšti dějů a věčnou ideu, stělesňující se v jevech a mluvící symboly k duším, které rozumějí. Pro její psychologii, pro stil její poesie i jejího života je charakteristický poměr vysušeného světa a skutečnosti, jichž původní rozdvojenost splývá v nerozlučnou vzácnou jednotu. Velikost jejího umění, jež v řadách svých nesčetných obdivovatelů čítá duchy jako Tainea, Ruskina, Poea, Swinburnea, George Elliotovou, je ve visionářské kráse obrazův a líčení a v náboženské vroucnosti citu. Dává tušiti, co je za věcmi: ukazuje ideální skutečnost, ať popisuje obrazy země a krásu lidské tváře, nebo ať sladce, hluboce a vážně, s exstatickým zanícením mluví o životě, lásce a duši. Má věčně udivený, věčně zbožně zanícený zrak dítěte, umělce, svěťice. Ideální je pro ni reálným. Je skutečně jako by ne s tohoto světa, její myšlenky dlely po dlouhou dobu zcela mimo život a zemi. A přece — či snad právě proto — promluvila nejsladšími, nejpravdivějšími slovy o ženě a jejích osudech; tak jak jen žena dovede. Celou svou bytostí splňuje v nejvyšší míře poslání umělcovo, jak je sama poznala a určila: proniknouti k pravé podstatě věcí a vraceti všemu původní čistou hodnotu.

Jessie M. King.

Miss Jessie M. King jest nesporně jednou z nejpozoruhodnějších osobností skotské moderní školy. Jest umělkyní nejlépe charakterisující toto umění, jehož půvab spočívá v neapnosti technické a v citovosti umělecké. Zdá se skutečně, že umělci tohoto druhu přijali za základní princip ničeho nezhati, ničemu se nenaučiti, důvěřující slepě svému temperamentu výhradně uměleckému. Snad se bojí, že by znehodnotili toto umění, že by zbavili ho jeho spontannosti a svěžesti, obtěžující se znalostmi, které jiní považují za nezbytné.

Ať je tomu jakkoli, jejich nedovedné umění nás okouzluje přes jistou a zřejmou neznalost, a věru citu toho neprobouzí v nás umění akademické, sebe korektnější.

Miss J. M. King uspořádala v loni v zimě v Glasgově výstavu svých, as šedesátí, kreseb a akvarelů. Dojem těchto kalligrafií ornamentálních byl zvláštní a půvabný.

Okouzlili jsme se novostí rázu tohoto delikátního umění zřejmou osobitostí umělkyně a něhou jejich motivů a postav. Vystavené kresby byly po většině ilustrace a nutno se zde zmíniti o způsobu, jakým Miss King chápe ilustrování textu.

Obyčejně ilustrátor hledí se stotožniti s autorem a vidět jako on, nutí žiti své osobnosti životem, jakým žijí v románu, umísťuje je v jejich skutečném prostředí, obléká je do šatů jejich země a doby a obklopuje je předměty, mezi kterými pravděpodobně žili. Někteří umělci, poháněni touto svědomitostí, komponovali takoržka skutečné rekonstrukce archeologické. To jest, možno říci, ilustrace realistická.

Avšak Miss J. M. King rozumí jen ilustraci idealistické. Málo jí záleží na času, době a prostředí, málo jí záleží na oblecích. To jsou maličkosti. Ne k nějakému textu tvoří ilustraci, ale vedle něho. Nechce sloučiti svou osobnost s osobností literáta, nechati ji roztaviti se v ní; podržuje ji celou